

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра міжнародних економічних відносин

Допущено до захисту
завідувач кафедри
д.е.н., проф. Козак Ю.Г.
“ ___ ” _____ 2018 р.

ВИПУСКНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності міжнародна економіка
за темою:

з теми: «Міжнародна конкурентоспроможність підприємств морської
транспортної галузі (на прикладі ДП «МТП» «Южний»)»

Виконала: студентка 4 курсу, групи 3
спеціальності
6.030503 Міжнародна економіка
Бондаренко Катерина Леонідівна

Науковий керівник:
д.е.н., професор
Козак Юрій Георгійович

АНОТАЦІЯ

Бондаренко Катерина Леонідівна,

«Міжнародна конкурентоспроможність підприємств морської транспортної галузі (на прикладі ДП МТП «Южний»)» випускна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності «Міжнародна економіка», Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2018.

Випускна робота складається з трьох розділів. Об'єкт дослідження - стан конкурентоспроможності морського торговельного порту «Южний».

У роботі розглядаються теоретичні положення проблем міжнародної конкурентоспроможності підприємств морської транспортної галузі: визначено сутність та роль міжнародної конкурентоспроможності, досліджено та узагальнено чинники, що впливають на її ефективність, наведено методи оцінювання конкурентоспроможності.

Проаналізовано чинники, що впливають на міжнародну конкурентоспроможність ДП МТП «Южний» (за допомогою інструменту SWOT-аналіз), проведено аналіз складових елементів, та розрахунок інтегрального показника міжнародної конкурентоспроможності, проаналізовано показники ефективності діяльності ДП МТП «Южний».

Запропоновано основні напрями підвищення міжнародної конкурентоспроможності ДП МТП «Южний» за рахунок кластирезації та інноваційно-інвестиційної діяльності.

Ключові слова: конкурентоспроможність, методи оцінки конкурентоспроможності, інтегральний показник конкурентоспроможності, кластери, морський торговий порт.

ANNOTATION

Bondarenko Katerina Leonidivna

International competitiveness of enterprise of the marine transport industry (for example, SE «Yuzhny»)» on the receipt of educationally qualifying level of bachelor of speciality "international economy" the Odessa national economic university Odessa, 2018

Graduation work consists of three sections. The object of research is the state of competitiveness of the maritime trading port "Yuzhny".

The final work deals with the theoretical positions of the problems of international competitiveness of enterprises of the maritime transport industry. In the diploma defines the essence and role of international competitiveness, the factors influencing its efficiency are investigated and methods of estimation of competitiveness are given.

The scientific work gives a detail analysis of the factors that influence the foreign competitiveness of the State Enterprise MTP "Yuzhny" (using the SWOT analysis tool) and the indicators of efficiency of the activity of the State Enterprise MTP "Yuzhny". The analysis of constituent elements and the calculation of the integral indicator of international competitiveness are conducted.

The main directions of increasing the international competitiveness of the state enterprise "Yuzhny" MTP are offered due to clusterization and innovation-investment activity.

Key words: competitiveness, methods of estimation of competitiveness, integral index of competitiveness, clusters, sea trading port.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ МОРСЬКОЇ ТРАНСПОРТНОЇ ГАЛУЗІ	6
1.1 Сутність та роль міжнародної конкурентоспроможності підприємств морської транспортної галузі	6
1.2 Чинники, що впливають на міжнародну конкурентоспроможність підприємств морської транспортної галузі	11
1.3 Методи оцінки міжнародної конкурентоспроможності підприємств морської транспортної галузі	14
ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ 1	20
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ДП «МТП» «ЮЖНИЙ»	22
2.1 Загальна характеристика ДП «МТП» «Южний» як суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності	22
2.2 SWOT –аналіз чинників міжнародної конкурентоспроможності ДП «МТП» «Южний»	29
2.3 Аналіз складових елементів та розрахунок інтегрального показника міжнародної конкурентоспроможності ДП «МТП» «Южний»	36
ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ 2	40
РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ДП «МТП» «ЮЖНИЙ»	41
3.1 Підвищення міжнародної конкурентоспроможності ДП «МТП» «Южний» за рахунок кластирезації	41
3.2 Підвищення міжнародної конкурентоспроможності ДП «МТП» «Южний» за рахунок інноваційно - інвестиційної діяльності	48
3.3 Розвиток транспортної інфраструктури здійснення зовнішньоекономічної діяльності ДП «МТП» «Южний»	59
ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ 3	65
ВИСНОВКИ	67
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	69

ВСТУП

Актуальність теми. В умовах економічної кризи вихід України на міжнародні ринки є дуже важливим для успішного функціонування підприємства. Тому, при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності підприємству потрібно організувати свою роботу таким чином, щоб максимально зменшити свої витрати і бути конкурентоспроможним на світовому ринку.

Транспортна інфраструктура будь-якої країни є важливою умовою її економічного розвитку, участі у міжнародному поділі праці, яку необхідно постійно покращувати в умовах глобалізації сучасного світу. Морські порти - це одна з важливих складових транспортної системи будь-якої країни. Таке велике значення портів обумовлене тим, що вони виконують роль транспортного посередника між державою та світовою транспортною системою, економіками інших держав. Транспортну галузь слід розглядати як структуроутворююче виробництво, що значною мірою визначає конкурентоспроможність економіки держави. Відповідно ця галузь повинна постійно нарощувати свої конкурентні переваги. У економічній системі будь-якої морської держави, у тому числі України, важливу роль відіграє морегосподарський комплекс, найважливішими елементами якого є морські торговельні порти та судноплавні компанії. Основними чинниками, що стримують розвиток конкурентного середовища на сьогодні є: політична нестабільність та недосконалість законодавства. Зазначені проблеми характерні, також, для конкурентного середовища, у межах якого функціонують підприємства морського транспорту.

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є дослідження стану, конкурентоспроможності та перспектив розвитку підприємств морської транспортної галузі на прикладі МТП «Южний».

Для досягнення поставленої мети слід виконати наступні завдання:

- дослідити теоретичні основи міжнародної конкурентоспроможності підприємств морської транспортної галузі;
- розглянути фактори, що визначають конкурентоспроможність підприємства;
- дослідити організаційну структуру управління МТП «Южний»;
- проаналізувати транспортну інфраструктуру МТП «Южний»;
- визначити методи оцінки конкурентоспроможності підприємства;
- розробити стратегію щодо підвищення ефективності конкурентоспроможності МТП «Южний».

Об'єктом дослідження є стан конкурентоспроможності морського торговельного порту «Южний».

Предметом дослідження є теоретичні та науково-практичні засади забезпечення конкурентних стратегій для підвищення конкурентоспроможності МТП «Южний» в ринкових умовах.

Методологічною основою роботи є теоретичні положення економічної науки, наукові праці вітчизняних та закордонних вчених, присвячені проблемам формування міжнародної конкурентоспроможності підприємств морської транспортної галузі. У роботі було використано наступні загальнонаукові та спеціальні методи: методи узагальнення та синтезу, статистичного та економічного аналізу, SWOT-аналіз, графічні методи аналізу міжнародної конкурентоспроможності підприємств.

Інформаційною основою дослідження виступають закони та інші нормативно-правові документи, монографічна та наукова література, Інтернет-джерела, статистичні матеріали морського торговельного порту «Южний», а також дані Адміністрації морських портів України.

Структура й обсяг роботи. Дипломна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків.

ВИСНОВКИ

У результаті аналізу широкого спектра теоретичних та аналітичних джерел щодо проблеми міжнародної конкурентоспроможності порту «Южний» та визначення напрямків щодо її підвищення зробимо такі висновки:

Міжнародної конкурентоспроможності транспортної галузі як здатність галузі виробляти і реалізовувати товари (транспортні послуги) певної якості та обсягу, що дозволяє виграти суперництво з конкурентами на світовому ринку, спрямоване на отримання максимального прибутку, приріст капіталу (активів).

Одним із головних елементів управління міжнародної конкурентоспроможністю підприємства є оцінка її рівня. Тільки кількісна оцінка дозволяє виміряти рівень конкурентоспроможності й управляти нею. Будь-яка оцінка – це встановлення наявності і міри прояву тієї чи іншої характеристики. На оцінках побудовано аналіз, нормативне регулювання функціонування і розвитку, пошук і визначення тенденцій, вивчення особливостей та істотних рис окремого явища.

ДП МТП «Южний» є найбільшим (за вантажообігом) і найглибшим портом в Україні. Порт має вигідне економіко-географічне розташування. Він знаходиться в центрі Причорномор'я з виходом в регіон Середземного моря, з близькістю до районів зародження вантажопотоків та основних залізничних магістралей України, з щорічною навігацією і можливістю прийому сучасного крупнотонажного флоту (наливних і суховантажних суден водо вміщення 100 тисяч).

Підприємству слід звернути увагу на свої слабкі боки такі, як відсутність маркетингового відділу, який міг би вдосконалити процес залучення вантажопотоків; протекціонізм у підборі кадрів, який протистоїть молодих фахівців з відмінним баченням можливостей підприємства і шляхів їх досягнення; високий рівень плинності управлінського персоналу також

негативно впливає на діяльність порту, так як з кожним новим керівником повністю змінюється структура організації, що призводить до порушення всієї роботи підприємства.

Реалізація кластерної концепції буде сприяти: зниження логістичних витрат; підвищення конкурентоспроможності транспортного взлу; зростання продуктивності праці; покращення якості послуг що надаються; покращення технологій здійснення перевірок; створення підґрунтя для розширення бази інноваційної продукції ; посиленню міжфірмових потоків ідей і інформації; забезпеченню відповідності стратегій розвитку окремих підприємств загальної стратегії розвитку приморського регіону й портового господарства України.

Запровадження розглянутих пропозицій призведе до притоку іноземного капіталу та успішного розвитку порту «Южний», в свою чергу покращить іміджу регіону на світову ринку, підвищить міжнародну конкурентоспроможності Одеського регіону, збільшить ваги Одеського регіону у світовій спільноті.

З іншого боку, інноваційна складова забезпечує розвиток порту «Южний» шляхом вдосконалення наявних технологій, техніки та використання принципово нових досягнень, ефективне використання виробничих ресурсів, збільшуючи рівень пристосованості порту до факторів зовнішнього середовища, розкриваючи нові можливості стосовно виходу порту на нові ринки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Администрация морского порта "Южный" [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <http://uspa.gov.ua/yuz>
- 2.Адміністрація морських портів України [Електронний ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <http://www.uspa.gov.ua/ru/>
- 3.Азоев Г.Л. Конкурентные преимущества фирмы / Г.Л. Азоев, А.П. Челенков/ - М.:Тип.Новости, 2010.-256с.
4. Асоціація морських портів України «Укрпорт» [Електронний ресурс] – Режим доступа : www.ukrport.org.ua
5. Бондар Н. М. Організаційні структури управління підприємством [Електронний ресурс] – Режим доступа: <http://businessconsultant.com.ua/publicaciiub104.html>
6. Бутенко І. О. Стратегія підвищення ефективності надання міжнародних транспортних послуг в МТП «Южный» / І. О. Бутенко, О. А. Єрмакова. // Економіка: реалії часу. – 2011. – С. 188–190.
- 7.Васильева З. А. Иерархия понятий конкурентоспособности субъектов рынка.[Электронный ресурс] Режим доступа до ресурсу: <http://www.mavriz.ru/articles/2008/2/4109.html>
8. Вилкул А. «Южный» станет наибольшим среди глубоководных портов северо-западной части Черного моря [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.newsfiber.com/p/s/h?v=Evgs2W8V8D2Q%3D+bq37ESut%2FRA%39>
9. Демьянченко, А. Г. Роль и структура морских портов Украины [Текст] / А. Г. Демьянченко // Проблемы экономики. – 2013. – №2. – С. 53-59
10. Дергаусов М. Морські порти України: час активних реформ / М. Дергаусов// Дзеркало тижня. – 2010. – №4. – С. 8-11
- 11.Должанський І.З. Конкурентоспроможність підприємства / І.З. Должанський, Т.О. Загорна/. – К.: Центр навчальної літератури, 2009. – 384с.
12. Ермолов М.О. Чем отличается конкурентоспособность фирмы от конкурентоспособности товара / М.О. Ермолов. – М. : Мысль, 2012. – 229 с.

13. Закон України «Про морські порти України» від 17.05.2012 № 4709-VI. Із змінами, внесеними згідно із Законом № 406-VII від 04.07.2013.
14. Иванова, С. Е. Повышение эффективности работы морского порта путем использования информационных технологий [Текст] / С. Е. Иванова, О. Н. Панамарева // Известия высших учебных заведений. Северо-Кавказский регион. Проблемы водного транспорт. Спецвыпуск. Ч. II. Технические науки. – Ростов н/Д, 2006. – С. 126-135
15. Інвестиційний план державного підприємства "Морський Торговельний порт "Южний" на 2015 - 2018 роки. – 2015. – С. 4
16. Кластери водної транспортної логістики (портові кластери). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ucluster.org/universitet/klastery-ukraina/2012-study/perspektivni-napryamki-klasterizacii-vodnikh-resursiv/klasteri-vodnoi-transportnoi-logistiki-portovi-klasteri/>
17. Ковбатюк М.В. Эволюция современных портовых комплексов в аспекте развития международных интеграционных процессов [Електронний ресурс].– Режим доступу : www.maritime.kiev.ua/uploads/Jurnal/.../79.doc 15
18. Козак Ю.Г., Логвінова Н.С., Сіваченко І.Ю. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств: Навчальний посібник; 2-ге вид., перероб. та доп. – Київ: Центр навчальної літератури, 2006. – с. 347
19. Конкурентоспроможності підприємства. Оцінка рівня та напрями підвищення. [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: http://oneu.edu.ua/pages/cath/ep/files/monografiya_ep_2015.pdf
20. Крыжановский С.В. Морские торговые порты Украины в рыночных условиях: Монография – Одесса: Астропринт, 2008. – 184с.
21. Лазарев В.Н., Пирогова Е.В. Управление конкурентоспособностью. Монография. [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: <http://www.twirpx.com/file/178905/>
21. Луханін М. Дільниця Чорноморська – Берегова: стратегія реалізації логістичної концепції бережливого виробництва та успішних бізнес-проектів

на засадах державно-приватного партнерства / М. Луханін. // Українські залізниці. – 2014. – С. 37

22. Козак. Ю.Г, Мацкул В.М, Математичне моделювання для економістів: Бакалавр-Магістр-Доктор Філософії/ Козак. Ю.Г, Мацкул В.М – К:ЦНЛ, 2017

23. Меркт, Е. В. Стратегические приоритеты развития мировой портовой системы [Текст] / Е. В. Меркт // Розвиток методів управління та господарювання на транспорті : Зб. наук. праць. – Вип. 7.– Одеса :ОДМУ, 2000. – С. 17-26.

24. Морська галузь в системі глобальної економіки: тенденції і перспективи // Пріоритети розвитку морегосподарського комплексу України в умовах глобалізації: аналітична доповідь / А.О. Филипенко, В.В. Баришнікова; за ред. А. О. Филипенка ; Регіон. філіал нац. ін-ту стратегічн. досліджень у м. Одесі. - Одеса : Фенікс, 2013. - 168

25. Морський торговельний порт «Южний» [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://uk.wikipedia.org>

26. Офіційний сайт порту «Южний» [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.port-yuzhny.com.ua/>

27/ Перспективний план комплексного розвитку морського порту "Южний" [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://www.yuz.uspa.gov.ua/images/strategichnij_rozvitok/

28. Петров И.М., Виговский В.А. Агентирование морских судов: теория и практика. Учебное пособие. – Черновцы: Книги –XXI, 2005. – 496 с.

29. Порты Украины: морские порты, речные, рыбные [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://transportinform.com/ports-ukraine.html>.

30. Пояснювальна записка до фінансового плану державного підприємства «Морський торговельний порт «Южний» на 2016 рік. – 2016. – Рейтинг крупнейших портов мира по итогам 2014г. [Електронний ресурс] –Режим доступу до ресурсу: http://www.tislogistic.ru/news/rejting_krupneyshikh_portov_2014.html

31. Своя перевалка: як Bunge йшла до створення кластера в морському порту [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://forbes.net.ua/ua/magazine/forbes/1412799-svoya-perevalka-yak-bunge-jshla-dostvorenniya-klastera-v-morskomu-portu>
32. Совершенствование управления морскими торговыми портами: Учебное пособие / Чекаловец В.И., Колодин А.Л., Столяров Г.П. и др. – Одесса: ОНМУ, 2002. – 142 с.
33. Теорія конкуренції М. Портера [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: http://pidruchniki.com/162801439232/ekonomika/teoriya_konkurenciyi_portera
34. Фатхутдинов Р.А. Конкурентоспособность организации в условиях кризиса: экономика, маркетинг, менеджмент / Р.А. Фатхутдинов. – М. : Маркетинг, 2009. – 892 с
35. Щодо перспектив створення морських кластерів в Одеській області. Аналітична записка. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/%20articles/987/>
36. Aciman Data processing and telematic work and projects in Western Mediterranean ports [Electronic resource]. - Mode of access: <http://www.porteconomics.eu/portdatabase/40-years-mpm/>
37. McCalla R.J. An investigation into site and situation: ship ports./ McCalla R.J. Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie. [Electronic resource]. - Mode of access: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.../1467-9663.00>
38. Guerrero, J.I.F., Selva, L.M. Economic impact of Western Mediterranean ports. International Journal of Transport Economics. / Guerrero, J.I.F., Selva, L.M. [Electronic resource]. - Mode of access: <http://www.academia.edu/9613039/>
39. European Network of Maritime Clusters. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.europeannetwork-of-maritime-clusters.eu/membe>